

Landsverneplan for Kunnskapsdepartementet

Høringsutkast

Tekst del pr. 22. Februar 2010

Forsidebilder:

Øverst til venstre: Hovedbygningen, Gløshaugen, NTNU (1905 – 10) © NTNU

Øverst til høyre: Urbygningen, UMB (1900 – 02). © Statsbygg.

Nederst til venstre: Alta gamle husmorskole, Høgskolen i Finnmark (1958 – 59). © Statsbygg.

Nederst til høyre: Musikkavdelingen, Høgskolen Stord/Haugesund, Rommetveit (1966 – 67)
© Statsbygg.

Innhold

Innhold	3
Innledning.....	4
Planarbeidets bakgrunn og formål	4
Avgrensninger	4
Organisering og arbeidsform.....	4
Nøkkeltall.....	5
Vernekategorier og formelle virkemidler	5
Oppfølging av arbeidet med planen.....	6
Kriterier for utvelgelse og vern	7
Generelt.....	7
Kriteriebruk i kunnskapssektoren	7
Historikk – tematisk tilnærming	9
Ingeniørutdanning og teknisk utdanning	9
Medisinutdanning	10
Sykepleieutdanningen	11
Lærerutdanningen.....	11
Landbruksutdanning.....	12
Spesialskoler	13
Samisk skolehistorie	16
Epoker i høgskoleutviklingen.....	17
Meteorologisk institutt.....	18
Bibliotek.....	18
Internater	18
Leserveiledning.....	20
Kompleksrapport.....	20
Bygningsrapport	21
Oversiktskart	22
Samlet oversikt over komplekser og bygninger	24

Innledning

Planarbeidets bakgrunn og formål

I 2003 igangsatte daværende Arbeids- og administrasjonsdepartement (AAD) – nåværende Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartement (FAD) – prosjektet Statens kulturhistoriske eiendommer (SKE), for å koordinere en gjennomgang av statlig eiendomsmasse i sivil sektor. Fra høsten 2009 overtok Miljøverndepartementet (MD) ansvaret for prosjektet. Hensikten med arbeidet er å identifisere kulturminneverdiene i eiendommene og gi disse et formelt vern. Formålet er å bevare et representativt utvalg statlige eiendommer som kan dokumentere viktige sider av statens virksomhet, eller som av andre grunner har høy verneverdi.

Gjennomføringen av det statlige vernearbeidet er lagt til den enkelte sektor slik at hvert departement er ansvarlig for at eiendomsmassen tilknyttet egen sektor blir evaluert. Arbeidet skal munne ut i sektorvise landsverneplaner som presenterer de eiendommene som foreslås vernet.

Landsverneplanen for Kunnskapsdepartementet (KD) skal gi en oversikt over utdanningssektorens historie og de eiendommer som er med å dokumentere denne historien. Planen vil danne grunnlag for videre forvaltning av sektorens kulturhistoriske eiendommer. Det er videre et mål å bidra til økt bevissthet og kompetanse om sektorens historie og kulturminneforvaltning.

Avgrensninger

Så godt som all utdanning har tradisjonelt vært et offentlig anliggende i Norge. Grunnskole og videregående skole er henholdsvis en kommunal og fylkeskommunal oppgave. Statens ansvar omfatter også eierskap og utbygging for høyere utdanning samt for noen enkeltstående skoler.

Ved utarbeiding av denne planen har arbeidet vært avgrenset til de eiendommene som i dag eies av staten. Enkelte eiendommer som tidligere har hatt en sentral rolle i utdanningssektoren kan i dag være i bruk av andre sektorer til andre formål. Som følge av sektorprinsippet blir disse eiendommene vurdert i landsvernplanene til sine nåværende sektorer, og tas derfor ikke med her.

Organisering og arbeidsform

Kunnskapsdepartementet er oppdragsgiver og ansvarlig for arbeidet med den foreliggende landsverneplanen. Arbeidet som gjøres har vært delt i et forprosjekt, utarbeidelse av historiedelen samt innledende vernevurderinger og utarbeidelse av landsverneplanen.

Historiearbeidet ble, som oppfølging av SKE-prosjektets generelle retningslinjer, igangsatt tidlig i planarbeidet. Imidlertid viste det seg at kunnskapssektorens historie er så vidt bred og med så mange ulike linjer, at ambisjonen om å utvikle et dekkende manus som kunne være til konkret veiledning i vurderingen av bygningsmassen, viste seg å være lite hensiktsmessig. Arbeidet med en oversiktshistorie er videreført, men ikke knyttet til framdriften i vernevurderingen. Til dette arbeidet er det i stedet skrevet flere tematiske historienotater.

Prosjektgruppen i Statsbygg har bestått av prosjektlederne Øivind Skøien og Anders Kalstad og prosjektmedarbeiderne Ragnhild Hoel, Mette Jakobsen, Charlotte Peder-Ellefsen og Jørn Hilmar Fundingsrud (til 07.2008) etterfulgt av Siri Schrøder Vesterkjær – alle fra Statsbyggs kulturminneseksjon. Prosjektansvarlig i Statsbygg har vært Stig P. Pettersen, direktør for Faglig ressurscenter.

Kunnskapsdepartementet ga Statsbygg i oppdrag å utarbeide selve landsverneplanen for KD. Koordineringen av det praktiske arbeidet har skjedd gjennom en koordineringsgruppe sammensatt av følgende faste representanter: Arne Hovden fra KD, Marit Vestvik fra RA og tidligere SKE (fram til sekretariatet ble nedlagt høsten 2009), Øivind Skøien, Mette Jakobsen og Ragnhild Hoel fra Statsbygg. Flere møter er også holdt med selvforvaltere. Arbeidet i denne gruppen har vært ledet av Statsbygg.

Statsbygg har foretatt befaringer over hele landet og samlet inn foto og øvrig dokumentasjon for alle aktuelle eiendommer. Forvaltere og brukere har også vært verdifulle bidragsytere. Relevant materiale og kulturminnefaglige vurderinger er lagt inn i SKE-basen (se Leserveiledning) og justert etter drøftinger i koordineringsgruppen. Arbeidet med forbedring av tekst og billedmateriale i SKE-basen fortsetter fortløpende.

Nøkkeltall

Av sektorens 152 kompleks (betegner som hovedregel én lokalitet og kan bestå av en eller flere bygninger) og 1122 bygninger, er pr. dato 63 kompleks med til sammen 307 bygninger valgt ut til vern. Av disse er 181 bygninger satt i verneklasse 1, og 126 bygninger i verneklasse 2 (se neste kapittel).

Vernekategorier og formelle virkemidler

Riksantikvarens veileder *Arbeid med statlige verneplaner* (2005), angir vernekategoriene i en landsverneplan. Disse kategoriene er benyttet av FAD i veilederen *Forvaltning av statens kulturhistoriske eigedommar* (2006), som sammen med kongelig resolusjon av 01.11.2006, fastlegger prosedyrer for planarbeidet. De aktuelle vernekategoriene er:

Verneklasse 1: Omfatter kulturminner og kulturmiljøer som forutsettes fredet etter kulturminneloven. For disse skal alle endringer og tiltak ut over vanlig vedlikehold godkjennes av Riksantikvaren før de kan igangsettes.

Kulturminneloven § 22 a gir Riksantikvaren anledning til å frede statlige bygninger og anlegg gjennom forskrift. Dette innebærer en forenkling i forhold til ordinære fredningsprosesser og vedtak. Landsverneplanene gjør bruk av slik forenklet forskriftsfredning (og er derfor avgrenset til statlig eiendom).

Verneklasse 2: Omfatter kulturminner og kulturmiljøer som forutsettes vernet i kraft av landsverneplanen, eller som allerede er underlagt vern gjennom plan- og bygningsloven. Kulturminnehensyn ved endring og tiltak ut over vanlig vedlikehold skal ivaretas av egen virksomhet, gjennom egen eller ekstern kulturminnekompetanse. Verneklasse 2 gir ikke et juridisk bindende vern og er i første rekke et selvpålagt, etatsinternt vern. Kulturminner og –miljøer i verneklasse 2 skal kunne fremmes til regulering gjennom bruk av hensynssone

etter plan- og bygningsloven. Begrepet *hensynssone* ble innført ved siste revisjon av loven (gjeldende fra 01.07.2009) og åpner for at vernet også kan omfatte materialbruk og interiører – noe det tidligere reguleringsformålet *spesialområde bevaring* ikke omfattet. Ved eventuell avhending av eiendommer i denne verneklassen, må eiendomsbesitter vurdere regulering før salg.

Oppfølging av vernehensyn av både verneklasse 1 og 2 vil være gjenstand for departementets etatsstyring.

I katalogen over alle eiendommer utvalgt til vern framkommer det under hver bygning hvilken vernekategori som er foreslått (se innledningen).

Oppfølging av arbeidet med planen

Landsverneplanen er ferdig først etter en lang prosess: Etter at departementet har gjennomført denne etatsinterne høringen og høringssvarene er behandlet, skal planen oversendes Riksantikvaren til endelig godkjenning. Riksantikvaren iverksetter den formelle fredningen. Departementet og den enkelte eiendomsforvalter har ansvar for at det utarbeides forvaltningsplan for alle bygningene som gis vern. Slik vil planen bli tatt i bruk i den daglige forvaltningen av eiendommene.

Prosedyre og anbefaling for det videre arbeidet med planen er beskrevet i *Forvaltning av statens kulturhistoriske eiendommer*, FAD 2006. I tråd med denne som er forankret i kongelig resolusjon av 01.11.2006, skal det utarbeides forvaltningsplaner for alle eiendommer som omfattes av landsverneplaner eller er vernet gjennom tidligere formelle vedtak. Forvaltningsplanene vil gå dypere inn i operasjonalisering av vernet som er gitt de enkelte bygningene og hvordan de skal forvaltes.

Kriterier for utvelgelse og vern

Generelt

Utvelgelsen av kulturhistoriske eiendommer i statlige landsverneplaner er basert på egne utvelgelseskriterier i tillegg til Riksantikvarens tradisjonelle vernekriterier. Jfr. for øvrig *Veileder og eksempelsamling for katalogdelen i en landsverneplan (SKE/FAD)*.

Hovedkriteriet for utvelgelse er hvorvidt eiendommen dokumenterer sentrale deler av sektorens historie (utviklingstrekk, hendelser, politiske vedtak osv.). Så langt det er mulig, skal utvalget i tillegg ha en geografisk, aldersmessig og typemessig bredde. Det er også presisert fra FAD at utvalget skal søke å ivareta forholdet til samisk og nasjonale minoriteters samfunnsutvikling og kulturarv.

Riksantikvarens kriterier for verneverdier kan deles i to grupper: Dokumentasjons-/kunnskapsverdi (historisk kildeverdi) og opplevelsesverdi (symbolverdi, identitetsverdi, miljøverdi, arkitektonisk og kunstnerisk verdi osv.). Disse verdiene må i tillegg vektas i forhold til forsterkende forutsetninger som blant annet autentisitet, representativitet/sjeldenhet, pedagogisk verdi og teknisk tilstand. Se også *Alle tiders kulturminner* (Riksantikvaren 2004).

Kriteriebruk i kunnskapssektoren

Kunnskapssektorens bygningsmasse dekker et stort spekter og spenner fra gamle gårdsbruk, villaer, tradisjonelle enkle skolebygninger via monumentale skolebygninger til helhetlig anlagte universitetsområder og høyt spesialiserte forskningsbygninger. Størsteparten av bygningene er fra 1900-tallet, men det er også mange eldre, med tyngdepunkt i siste del av 1800-tallet.

Utvelgelse av eiendommer i landsverneplanen for sektoren har tatt utgangspunkt i sektorens historie, hvilke utdanninger som har vært/er statens ansvar og hvordan historisk utvikling, økonomiske forhold, statlige vedtak og lovendringer kommer til uttrykk i bygningsmassen.

Det er altså eiendommenes dokumentasjonsverdi i form av samfunns- og sektorhistorisk betydning som har vært utslagsgivende for utvelgelse. Men tradisjonelle vernekriterier som arkitektoniske, estetiske og personalhistoriske verdier har hatt relevans ved vurdering og utvelgelse. I oppbyggingen av det moderne Norge etter 1814 representerer utdanningsinstitusjonene noen av våre viktigste byggverk. I en tid med selvstendighet og etablering av egne nasjonale institusjoner, og senere med en tydelig nasjonsbygging, har bygninger for skole, utdanning og forskning ofte blitt både påkostede og monumentale. En forholdsmessig stor andel av bygningsmassen har derfor kvaliteter som har bidratt til bevaring og til fortsatt vern.

Når valget har stått mellom flere objekter som dokumenterer den samme delen av historien, er forsterkende forutsetninger vektlagt – slik som blant annet vedlikeholdstilstand, autentisitet (opprinnelighet), pedagogisk potensial og brukspotensial. Dette er forhold som også er lagt til grunn ved avgrensning av vernets omfang, det vil si hvilke deler av en bygning som foreslås vernet.

For å oppnå tilstrekkelig bredde i utvalget som samlet kan gi et dekkende bilde av kunnskapssektorens historie, er det ved utvelgelse også lagt vekt på geografisk og aldersmessig spredning. Verdien av helhetlige miljøer er også vektlagt ved utvelgelsen.

Utvalget i en landsverneplan skal være "eksklusivt" og begrense seg til de historisk sett viktigste eiendommene innen sektoren. Vi håper så langt å ha lykket med et representativt utvalg i denne landsverneplanen som gir et godt bilde av utdanningssektoren i nyere tid.

Det påpekes imidlertid at noen bygninger er utilstrekkelig dokumentert. Det er derfor viktig at høringen gir mulighet til å korrigere både fakta og vurderinger. Det inviteres til tilbakemelding om både det som er beskrevet og det som eventuelt måtte være uteglemt.

For å få best mulig samlet forståelse og oversikt, har vi laget denne introduksjonen og tematiske tilnærming. Vi håper at det sammen med katalogoppslagene – som ligger som egne filer på KDs hjemmeside – vil gi den nødvendige begrunnelsen for hver enkelt institusjon og bygning som er valgt ut og foreslått vernet. Plasshensyn begrenser muligheten til å gi en mer utdypende og fullstendig begrunnelse under hver enkelt bygning i katalogen. Det vil være nyttig å lese alle katalogoppslagene, da de vil utfylle hverandre og gi en bedre forståelse av sektorens særpreg og bygningenes innbyrdes forskjeller og spesielle kvaliteter.

Historikk – tematisk tilnærming

Dette er ingen fullstendig historikk over kunnskapssektoren, bare noen korte sammendrag som kan bidra til bedre forståelse av utviklingstrekk innenfor ulike skoleslag og institusjonstyper og dere bygnings- og utbyggingshistorie. Sektorens historikk sett i lys av bygningshistorien vil foreligge når den er ferdig redigert. Tekstene er blitt til som arbeidsnotater underveis i dokumentasjons- og vurderingsarbeidet, og har derfor varierende form og omfang.

Ingeniørutdanning og teknisk utdanning

Ingeniørutdanning var en av de tidligste utdanninger i Norge. I Norge startet det med Den frie Matematiske skole i Kristiania (1750), deretter Bergseminaret på Kongsberg (1757), Den kongelige Tegneskole (1818). Høyere ingeniørutdanning ble opprettet i Trondheim med Trondheim Tekniske læreanstalt (1869) som ble direkte forløper til Norges Tekniske Høgskole i Trondheim (1910).

For å forhindre at de eksisterende tekniske skolene som utdannet ingeniører i en skole som i hovedsak var basert på middelskoleeksamen skulle komme i uheldig konkurranseforhold til de nye høyskolene, ble de i en periode omgjort til 2-årige mellomtekniske skoler. Dette gjelder for eksempel Oslo Ingeniørskole (1872) og Bergen Ingeniørskole (1874). En rekke tekniske skoler ble opprettet rundt i landet, og mange ble drevet av fylket/fylkeskommunen. Dette var et skoleslag som dannet basis for ingeniørutdanningen. Dette skoleslaget ble statlige skoler i 1977 og i 1994 innlemmet i høgskolesystemet. Etter ytterligere omstruktureringer har flere høgskoler fått status som universiteter.

Først med opprettelsen av Statens Kunstakademi i 1909 og Norges Tekniske Høgskole i 1910 ble det klart skille mellom kunstfaglige og teknisk-estetiske profesjonsutdanninger som kunsthåndverk, arkitekt og ingeniør. Stortinget vedtok i 1900 å opprette en teknisk høgskole som ble plassert i Trondheim som Norges Tekniske Høgskole, NTH, nåværende NTNU. NTH utdannet sivilingeniører, og var kjent for sin forskning innen tekniske og teknologiske fag som videreføres i NTNU.

Endringer i organisering og nivå kan belyses gjennom navneskifter på en enkelt skole: *Christiania Tekniske skole* 1873 - 1896; *Kristiania Tekniske skole* 1897 - 1912; *Kristiania Tekniske Mellomskole* 1912 - 1924; *Oslo Tekniske Mellomskole* 1924 - 1936; *Oslo Tekniske skole* 1936 - 1976 og *Oslo ingeniørhøgskole* 1977 - 1994. Oslo ingeniørhøgskole er videreført som *Avdeling for ingeniørutdanning (IU)* ved Høgskolen i Oslo. Bygningen eies av Entra.

Bergen Tekniske skole ble omdøpt til Bergen Mellomtekniske skole fra 1912. I Trondheim ble Trondheim Mellomtekniske skole ble opprettet i 1930. Det var vanlig at lovende studenter fra disse tre skolene i Oslo, Bergen og Trondheim, avsluttet sin utdanning ved et utenlandsk akademi eller polyteknisk høgskole.

I 1980 var det ni maritime høgskoler i Norge. I Bergen er den nautiske og skipsadministrative utdanningen lokalisert til den gamle sjømannsskolen på Nordnes og den tekniske delen i Bergen Maskinistiskoles bygg på Vestre Strømkai. Nedbygging av norsk skipsfart førte til

nedlegging av mange maritime skoler. Bergen maritime høyskole ble nedlagt i 1989 og størstedel av skolen overført til Bergen Ingeniørhøyskole.

Som representanter for ingeniørutdanningen i Norge er følgende foreslått til vern i landsverneplanen for Kunnskapsdepartementet:

NTNU Gløshaugen (Kompleks 9900496) bygningene til NTH, primær fra perioden 1910-25, er foreslått vernet gjennom LVP KD.

Høgskolen i Sør-Trøndelag, Gunnerusgt./Sverresgt. (Kompleks 72) *Trondhjem tekniske læreanstalt* ble opprettet allerede i 1869 og var en direkte forløper til NTH.

NTNU Kalvskinnet (Kompleks 9900495) er allerede regulert til bevaring.

Høgskolen i Østfold, Sarpsborg (Kompleks 104) foreslås vernet for å vise etterkrigstidens sterke satsning på ingeniørutdanning i distriktene, nært knyttet til industrien.

Bygningen for Oslo ingeniørhøyskole 1872 (med tilbygg 1960) er foreslått fredet gjennom verneplan for deler av Entrass eiendommer.

Bergseminaret 1757 er ivaretatt gjennom Bergverksmuseet på Kongsberg.

Medisinutdanning

Utdanning i medisin gis i dag ved de fire universitetene UiO, UiB, NTNU og UiT.

Medisinstudiene ved de fire norske universitetene har ulike tradisjoner, og framstår også i dag med ulike profiler. Medisinutdanningen ved UiO er den eldste, og ble etablert i 1814, kort tid etter opprettelsen av det første norske universitet. Lenge var dette den eneste medisinutdanningen i Norge. Universitetet på Karl Johans gate ble oppført i 1851. I 1978 ble preklinisk bygning oppført på Gaustad, med flere senere utvidelser.

Medisinstudiet i Bergen ble etablert i 1946 da UiB ble etablert, men preklinisk undervisning ble først tilbudt fra 1963. Bygningen fra 1963 i Årstadveien er revet. I 2001 ble det såkalte BB-bygget oppført.

Medisinstudiet i Tromsø ble opprettet i 1973. Studieplanen skilte seg fra tradisjonelle modeller fra starten av, blant annet gjennom tidlig pasientkontakt, integrering av basalfag, klinikk og samfunnsmedisinske fag og utplassering i fylkessykehus og kommunalhelsetjenesten. Medisin- og helsefagbygget ved UiT er fra 1991.

I Trondheim ble det i perioden fra 1975 fram til 1992 kun tilbudt undervisning i kliniske fag, og den prekliniske delen av studiet ble gjennomført ved UiB. Hele medisinstudiet ble tilbudt fra 1993. MTFs-bygningen ble oppført på Øya i 1991.

Disse fire bygningene/lokalitetene for medisinutdanning ved universitetene i dag, er alle fra ca. 1980 og nyere. Dette er en periode der arkitektur og utforming ivaretas gjennom vern av annen universitets- og høyskolebebyggelse. Medisinutdanning er nært knyttet til sykehusene, helsevesenet og den tilhørende forskningens faglige utvikling. Bygningshistorien som viser dette brede feltet er ivaretatt i landsverneplanen for HOD.

Sykepleieutdanningen

Sykepleierutdanningen i Norge startet opp med Diakonisseanstalten i 1868 med Cathinka Guldbeg som initiativtager og forstanderinne.

Det var en viktig utdanning. Sykepleierutdanningen har vært vesentlig for utviklingen av det norske moderne helsevesenet. Sykepleierskolene har vært tilknyttet sykehus over hele landet.

Sykepleierutdanningen var noe som opprinnelig ble tatt initiativ til fra sykehusene eller organisasjonene og driftet på ulike måter. Ved sykehuset i Elverum var det Norges Røde kors som sørget for utdanning av sykepleiere til sykehuset. Sykepleierutdanningen ved Elverum ble startet opp i sykehuset. I 1957 fikk skolen egen bygning som ble oppført ved siden av sykehuset. Bygningen hadde kombinert skole- og internatfunksjon. Omtrent samtidig kom en ny lov som stilte formelle krav til utdanningen. Dette ble et vendepunkt fra intern opplæring til en selvstendig utdanning.

Rundt 1970-tallet fikk vi en radikal vekst i helseutdanningen. Utbygging av velferdsstaten førte til opprettelse av nye studietilbud som radiografer, fysioterapiskole, vernepleierutdanning og psykiatrisk sykepleie.

Helsefagsskolene ble statlige på 1980-tallet. Ansvaret for utdanningen ble overført fra Sosialdepartementet til Kirke- og undervisningsdepartementet i 1981. I 1986 ble Helsefaghøgskoler opprettet og eierskapet overført fra sykehusene til staten. I 1994 fører høgskolereformen til at helsefaghøgskolene blir en del av de flerfaglige høgskolene. Sykepleierutdanning er i dag en del av høgskolesystemet i Norge.

Som representant for sykepleierutdanningen i Norge er et kompleks foreslått til vern:

Høgskolen i Hedmark, avd for helse og idrettsfag, Elverum (Kompleks 591) er den eneste som vernes i en landsverneplan for statens kulturhistoriske eiendommer.

Lærerutdanningen

Første lærerseminar i Norge ble opprettet i Kviteseid, Telemark i 1819. I 1821 vedtok Stortinget å opprette lærerseminar i Nord-Norge. Lærerutdanningen skulle være stiftets (bispedømmets) oppgave, og finansieres gjennom *Opplysningsvæsenets Understøttelsefond*. Stiftsseminaret ble opprettet i Trondenes, Troms, i 1826, og fikk medfinansiering fra *Seminarium lapponicum*, for undervisning blant samer. Det ble flyttet til Tromsø i 1848.

Skoleloven av 1827 ga bestemmelser om seminar i alle landets stift – *stiftsseminar*. Fra 1838 var det offentlig seminar i alle stift. Med unntak av Stord og Hamar fikk ingen av seminarerne noe lang levetid på sine opprinnelige plasser. Hundre år senere hadde man seks statlige *lærerskoler*, som var benevnelsen etter 1902, i Hamar, Holmestrand, Kristiansand, Stord, Levanger og Tromsø.

Seminarloven av 1890, med reglement fra 1891, åpnet for lærerutdanning både for kvinner og menn. Det ble også åpnet for private seminarer. Slike ble i årene som fulgte opprettet i Kristiania, Elverum, Nesna, Notodden og Volda. Etter vanskelige år fra 1920-tallet av ble alle disse overtatt av staten.

Elevveksten og samfunnsutviklingen etter 2. verdenskrig ga et behov for større utdanningskapasitet og fornyelse av lærerskollene. Bodø, Stavanger, Horten og Hamar ble utbygd etter et generelt program for 360 elever.

Lov om lærerutdanning fra 1973 betydde et avgjørende skille i norsk lærerutdannings historie. Allmennlærerutdanningen ble nå gjort treårig og det ble åpnet både for sterkere fagspesialisering og fordypning. Etter søknad kunne nå også lærerkollene gi tilbud om hovedfagsundervisning. I 1980 ble lærerskollene høgskoller. Fra 1994 inngikk lærerutdanningen som avdelinger ved regionale, statlige høgskoller.

Spesiallærerskoller ble også opprettet på 1800-tallet:

Statens kvinnelige industriskole av 1875, en formingslærerskole for kvinner i Kristiania, ble til Statens lærerskole i forming i 1900. I 1917 ble Statens lærerskole i forming, opprettet på Blaker.

Norges Idrettshøgskole ble opprettet i 1968, men med røtter fra 1870; *Den Gymnastiske Centralskole for legemsøvelser og våpenbruk*, med utdanning av gymnastikklærere.

Som representanter for lærerutdanningen i Norge er følgende foreslått til vern i landsverneplanen for Kunnskapsdepartementet:

Høgskolen Stord/Haugesund, Rommetveit (Kompleks 158) Stord seminar (Bergen stift) ble opprettet i 1838. I dag høgskolecampus med bebyggelse fra flere perioder. Anlegget har flere lærerskolebygninger fra 1960-tallet, bl. a. flere spesialbygninger og velferdsbygning. Hele anlegget er regulert til spesialområde/bevaring.

Høgskolen i Hedmark, Hamar (Kompleks 110) Hamar seminar (Hamar stift) ble opprettet i 1867. Seminarbygning fra 1877 er allerede regulert til bevaring. Foreslått vern omfatter flere bygninger.

Nedre Gausen, Holmestrand (Kompleks 622) Holmestrand seminar ble opprettet i 1898. Er foreslått fredet fordi den har både seminarhistorie og spes.pedhistorie (fra 1930). Seminarhistorien har vært utslagsgivende for utvelgelsen.

Høgskolen i Volda (Kompleks 575) ble opprettet privat i 1895, og overtatt av staten i 1924. Skolebygningen er fra 1922.

Høgskolen i Hedmark, Elverum lærerskole (Kompleks 109), ble opprettet privat 1892, overtatt av staten i 1937. Skolebygning fra 1924 er allerede regulert til bevaring. Foreslått vern omfatter flere bygninger.

Asker seminar (Oslo stift), opprettet i 1834, har en formålsbygd bygning fra 1839 som er foreslått fredet i helseplanen.

Landbruksutdanning

Landets første landbruksskole ble opprettet på Sem i Asker av Jacob Sverdrup i 1825. Det ble et pionertiltak i norsk sammenheng. Stortinget vedtok i 1842 å etablere fire Stiftseminarer til utdanning av veiledere i landbruket. Disse ble finansiert av staten og amtene i fellesskap, men det var vanskelig å skaffe lærere.

I 1854 vedtok Stortinget å opprette "Den høiere Landbrugsskole i Aas", og at Ås prestegård kunne innkjøpes til formålet. Forslag om også å legge til eiendommen Vollebekk ble behandlet i regjeringen i 1855, og senere vedtatt i Stortinget. Vollebekk var tidligere sorenskrivergård i Follo. I 1859 kom skolen i gang.

Det ble opprettet flere landbruksskoler i fylkene i 1840 og -50 årene. Men kritikk for at det var for teoretisk undervisning og at den var basert på utenlandske ideer og metoder, gjorde at mange fylker la ned skolene. En medvirkende årsak var også at det var sviktende søkning. Fra 1875 ble det strengere statlig kontroll og tilsyn med landbruksskoler. Slutten av 1800-tallet ga ny blomstring, og fylkene fikk igjen en eller flere landbruksskoler. Lærersituasjonen var adskillig bedre på dette tidspunkt fordi *Landsbrugsskolen i Aas* hadde vært i drift noen år.

En viktig statlig satsning var Statens småbruklærerskole på Sem i Asker kom i drift i 1915.

Ønske om egen utdanning av veterinærer i Norge gikk langt tilbake, men først i 1936 var Norges veterinærhøgskole, NVH, en realitet. Frem til da hadde de aller fleste dyrlegene fått sin utdannelse i København.

Etter høgskolereform i 1990-åra ble Norges landbrukshøgskole på Ås, NLH, til UMB og overført fra Landbruksdepartementet til KUD. Virksomheter med langvarig tilknytning til NLH forble tilknyttet landbrukssektoren. For å få et komplett bilde av utdanning og forskning på stedet, og dermed sektorhistorien til både KD og LMD, må virksomhetene og deres kulturminner ses i sammenheng. Skogforsk og Bioforsk er eksempler som utfyller bildet av NLH som et anlegg for høyere utdanning, der bygningene for teoriundervisning dominerer og er anleggets ansikt utad.

Andre viktige fagområder med utdanning i tilknytning til landbrukssektoren er: Jordbruk/husdyr, skogbruk, hage/gartner, husmor, meieri, fiskeri/akvakultur. Disse skoleslagene er dels innpasset i videregående skole, mens for eksempel husmorskolen er historie.

Som representanter for landbruksutdanningen i Norge er følgende foreslått til vern i landsverneplanen for Kunnskapsdepartementet:

Høgskolen i Lillehammer (Kompleks 700), Storhove, opprinnelig Oppland landbruksskole.
Universitetet i Agder, Dømmesmoen (Kompleks 3422) Grimstad. Foreslått vern omfatter flere bygninger.

Statens gartner- og blomsterdekoratørskole Vea (Kompleks 3417) Ringsaker – fagskole i drift.

Høgskolen i Finnmark, Alta (Kompleks 453 og 951) Husmorskolen i Alta.

UMB, Sem Øvre (Kompleks 99183703) – landets eneste småbruklærerskole.

UMB – Ås (Kompleks 1837) – et stort skoleanlegg, I dag universitet.

Norges Veterinærhøgskole (Kompleks 1841) opprettet I 1936.

Spesialskoler

Siden landsverneplanen er avgrenset til de spesialskolene – og Statped-enhetene – som i dag er i statlig eie, kan planen ikke gi en fullstendig dokumentasjon av denne skoletypens historie i Norge. Ved gjennomgang av sektorhistorien ble det avdekket interessante anlegg som ikke lenger er i statlig eie. Disse er ikke med i planen, men vil bli presentert i en egen sideliste som vedlegg til den endelige landsverneplanen.

Noen bygningsmessige særtrekk ved spesialskolene:

De viktige bygningsmessige forskjellene går mellom spesialskoler og ordinære grunnskoler, der spesialskolene alltid var/er internatskoler. Internatordningen innebærer at skolene har hatt preg av

”totale institusjoner” (alle funksjoner for opphold og opplæring ivaretas på ett sted). Det er derfor foreslått vern av hele, eller større deler, av skoleanlegg ved tre komplekser. Idealene for hvordan slike institusjoner skulle utformes har endret seg mye og gjør at det er vesentlige forskjeller på spesialskoler fra de ulike periodene. Disse forskjellene viser oss i dag utviklingstrekk som ofte er sosial- og kulturhistorisk viktige.

Internatene er som nevnt et særtrekk ved spesialskolene. I utvalget er to viktige internattyper dokumentert:

- Internat inkludert i hovedbygning: Døveskolen, Røstad, Huseby. Det er imidlertid bevart lite av interiørene fra internattiden. Det er derfor primært planløsningen og bygningsutformingen (størrelsen) som dokumenterer den historiske internatfunksjonen i disse anleggene.
- Mindre elevhjem, paviljongprinsippet: Bredtvet, Røstad, Skådalen. Her er interiører relativt godt bevart på Røstad og i Skådalen.

For de eldre spesialskolene var det, i likhet med andre typer sosiale institusjoner (barnehjem, skolehjem, asyler) vanlig å legge disse til gårdsbruk, der man kunne ta i bruk eksisterende bygningsmasse og drive gården, dels med elever/beboerne som arbeidskraft, for å supplere husholdningen og som pedagogisk tiltak. Tre av kompleksene er eksempler på slik etablering; Røstad, Eikelund og Lillegården.

Perioden fram til 1881

Høgskolen i Sør-Trøndelag, Bispegata , Døveskolen (Kompleks 823) ble etablert i 1825 og oppført i 1855. Formålet med fredning av Døveskolen, opprinnelig Thronhjems Døvstummeinstitut, er å sikre anleggets viktige spesialskolehistorie og arkitekturhistorie. De tre bygningene fra 1855 er tegnet av Christian Heinrich Grosch, som hadde stillingen som Statens bygningskyndige konsulent 1833-65.

Døveskolen er landets første døveskole (opprettet 1825) og eldste spesialskole. Dette er også landets eldste spesialskolebygninger. Skolen holdt til i disse lokalene i 136 år, til 1991. Anleggets bygnings- og ombyggingshistorie er derfor nært knyttet til viktige statlige beslutninger for spesialskoleområdet generelt, og for døveskolene spesielt.

Norsk døvemuseum ble stiftet i 1992 og har siden da hatt lokaler i Rødbygget (Døveskolens hovedbygning). Eiendommen ble regulert til spesialområde bevaring i 2008.

Abnormskolelov – perioden 1881 – 1950

Høygskolen i Nord-Trøndelag , Røstad, Levanger (Kompleks 537) ble etablert og oppført 1903. Formålet med fredning av Røstad, opprinnelig ”Røstad offentlige aandssvageskole”, er å sikre anleggets lange spesialskolehistorie, representert ved skole- og internatbygning og gymsal fra 1903 og elevhjemmene (paviljong 1-7) fra 1970. Formålet er videre å dokumentere hvordan datidens internatskole for psykisk utviklingshemmede ble anlagt og drevet, med vekt på skole- og boligforholdene.

Nedre Gausen, Holmestrand (Kompleks 622) var lærerseminar opprettet 1898, og spesialskole fra 1932. Formålet med fredning av Nedre Gausen, tidligere Holmestrand seminar, er å sikre eiendommen som eksempel på formålsbygd læreseminar, som også har lang historie som spesialskole.

Gjennom Lov om Almueskoler 1827 på landet ble lærerutdanningen en oppgave for staten, og ikke det enkelte sogn, som tidligere. Skolene fikk benevnelsen stiftsseminar fordi de skulle etableres i

hvert stift (bispedømme). Nedre Gausen blir formålsbygd til stiftets læreseminar i 1898. Etter 1902 ble benevnelsen lærerskoler. En fredning av Nedre Gausen vil sikre bevaring av et formålsbygd statlig lærerseminar og sammen med det administrativt fredete våningshuset Gamle Gausen, har anlegget også lang historie som statlig spesialscole for døve. Seminarbygningen har høy arkitektonisk kvalitet og er godt bevart.

I tilknytning til Gamle Gausen foreslås også fredning av gjenværende deler av den opprinnelige hagen.

Huseby kompetansesenter, Oslo (Kompleks 644) ble etablert i 1940.

Formålet med vern er å bevare Huseby som eksempel på spesialscole i overgangen fra abnormskole-til spesialscoleperioden. Huseby har gode eksempler på spesialscolebygninger, men institusjonen er også viktig for blindeundervisningens historie. Huseby hadde landsdekkende funksjon for ungdomstrinnet og yrkesopplæring.

Hovedbygningen på Huseby er sammen med Røstad de eneste monumentalskolene som er bevart i sektoren.

Spesialscolelov – perioden 1951 – 1991

Det er foreslått vern av to komplekser, Bredtvet og Skådalen, der arkitektonisk kvalitet har vært spesielt viktig som forsterkende kriterium. Flere av spesialscolebygningene har et vern fra før, og dette vernet er videreført i planen.

Bredtvet kompetansesenter, Bredtvetveien 4/6/8/10, Oslo (Kompleks 314) ble etablert 1966.

Formålet med fredningen er å bevare Bredtvet som eksempel på formålsbygd spesialscole fra den sterke ekspansjonsperioden under spesialscoleloven. Formålet er videre å bevare dette som tidstypisk komplett anlegg med skole- og administrasjonsbygg, internater og personalboliger.

Bredtvet er et spesialscoleanlegg med høy arkitektonisk kvalitet, typisk 1960-tallsuttrykk med flate, tak, (nær)kvadratiske bygningskropper og fasadene oppdelt i rektangulære felt. Samtidig har arkitekturen et unikt, enhetlig preg. Skoleanlegget framstår eksteriørt som autentisk. Bredtvet er, i motsetning til tidligere spesialscole som f.eks. Huseby, bygd med flere separate internater for å gi dem et tydeligere preg av "hjem" for elevene. Fagområdet ved skolen (språk og talevansker) er eksempel på en differensiering fra tidligere perioder. Bredtvet er derfor også en representant for perioden mht ny pedagogikk og skolepolitikk. Senere tids ombygging av internater og skolebygg til kontorer/kompetansesenter gjør Bredtvet også til en representant for Statpeds virksomhet.

Anlegget er oppført som bevaringsverdig på Byantikvarens i Oslos Gule liste.

Skådalen kompetansesenter, Oslo (Kompleks 609) ble etablert 1934, og utbygd i 1975.

Formålet med fredning av Skådalen kompetansesenter er å sikre et komplett spesialscoleanlegg med høy arkitektonisk kvalitet. Hensikten med fredning er å bevare den delen av anlegget som er tegnet av arkitekt Sverre Fehn og oppført omkring 1976. Anlegget har også kulturhistorisk og utdanningshistorisk verdi.

Anlegget har en særpreget arkitektur og høy arkitektonisk kvalitet. Formspråk og materialbruk knytter bygningene sammen til en helhet. Måten bygningene er lagt i terrenget viser en helt egen tilnærming til topografi og landskap, som kan sies å være karakteristisk for arkitekten. Arkitekturen preges av Fehns forsøk på å utforme anlegget for brukernes behov gjennom vektlegging av visuelle sanseinntrykk. Småskala dimensjoner antas å være valgt som tilpasning til barna. Dette har gitt en

unik og interessant arkitektur. Dette er et komplett anlegg der alle funksjoner er gitt individuelt formgitte og frittliggende bygninger.

Anlegget ble bygd i en periode da det var stor ekspansjon i spesialskolefeltet, og selv om arkitekturen er unik, viser det typiske trekk for perioden. Anlegget har separate internat- og undervisningsbygninger, med elevhjem lagt i gangavstand til skolebygningen. Det skulle etterstrebes en opplevelse av skille mellom bolig og skole.

Riksantikvaren har varslet fredning av anlegget, som også er oppført på Byantikvaren i Oslos Gule sider.

Samisk skolehistorie

Synet på bruken av samisk språk og eller norsk språk i opplysningsarbeid og forkynnelsesarbeid blant samene har stadig veksla i tida fram mot 1800-tallet. Fra 1850 ble det hardere fornorskning og undertrykking av samisk språk og kultur. Kursendring i norsk minoritetspolitikk kom etter andre verdenskrig.

I 1947 ble Samordningsnemda for skoleverket nedsatt for å gi en samla vurdering av norsk utdanningspolitikk. De laget et utkast til en ny samisk skolepolitikk som innebar et radikalt brudd med fortida. 1959 forelå Samekomiteen sin innstilling. Skoleåret 1967/68 gir Karasjok kommune tilbud om begynneropplæring på samisk og i samisk som fag. Fem år etter, i 1972 får elever tilbud om samisk som andre språk

Milepeler i Samisk skolehistorie:

1924 Lærer og politiker Per Fokstad fremmer skoleplaner som tar utgangspunkt i samisk som opplæringspråk.

1936 Lov om folkeskolen vedtatt. Fokstads skoleplaner blir ikke tatt hensyn til.

1948 gir Samordningsnemnda for skoleverket en samla vurdering av norsk utdanningspolitikk. Opplæring av samiske barn skal skje etter samme prinsipielle regler som for andre norske borgere.

1959 Ny folkeskolelov. Samisk kan nå nyttes som opplæringspråk/ pedagogisk hjelpemiddel i skolen for å fremme norskopplæringen.

1962/63 kom St.melding nr. 21 og Undervisningskomiteens innstilling nr. 196. Disse to og samekomiteens innstilling ble brukt i samenes politiske arbeid for å få gehør for bedre skoletilbud for den samiske befolkningen.

1967/68 Samiske elever får tilbud om begynneropplæring på samisk ut fra prinsippet med samisk som hjelpespråk og samisk som fag. Tre kommuner i Finnmark gir opplæring i samisk skoleåret 1967/68.

1969 Endringer i grunnskoleloven. Den nye lovbestemmelsen er at foreldre kan kreve samisk opplæring. *Dette året opprettes også samiske gymnasklasser i Karasjok.*

1975 Endring i grunnskoleloven. Med denne endringen i grunnskoleloven gis det muligheter for å gi undervisning i samisk som første språk og samisk som andre språk.

Dette året opprettes også Samisk utdanningsråd ved kongelig resolusjon av 8. desember 1975.

1985 Endringer i grunnskolelovens § 40.7. Barn i samiske distrikter skal få undervisning i eller på samisk på barnetrinnet. Eleven velger selv om han/hun vil ha samisk som fag på ungdomstrinnet. Det gis formelt adgang til å bruke samisk som opplæringspråk, ikke bare som fag. Det ble gitt undervisning på samisk lenge før denne formelle retten ble gitt.

Samiske fagplaner utarbeides.

1989 Dette året opprettes Samisk høgskole i Kautokeino.

1990 endres § 40a i Skoleloven og slår fast at «*Born i samiske distrikt har rett til opplæring i eller på samisk*» og at kommunestyret kan «*etter fråsegn frå skolestyret gjere vedtak om at born med samisk som talemål skal ha opplæring i samisk i alle ni år og at dei som har norsk som talemål, skal ha samisk som fag.*» Karasjok kommunestyre gjør vedtak om at samisk skal være obligatorisk fag i grunnskolen i Karasjok.

1992 trer samisk språklov i kraft. Den likestiller samisk og norsk i seks forvaltningsområder.

1997 Det samisk læreplanverk for den 10-årige grunnskole blir tatt i bruk i samiske forvaltningsområder.

Samisk videregående skole, Karasjok (Kompleks 146) er foreslått til vern fordi skoleslaget danner en videreutvikling av den første statlige utbyggingen av grunnskolen – nå kommunalt eid og drevet – og belyser et endret syn på assimileringspolitikk. I de samiske skolenes overordnede mål i dag ligger det at de skal styrke elevenes samiske identitet og utdanne dem til borgere i såvel det samiske – som det norske – og verdenssamfunnet.

Epoker i høgskoleutviklingen

Vitenskapelige høgskoler var den gruppa av læresteder som først fikk betegnelsen høgskole; NLH, NTH, NVH o.a. Disse høyskolene har i hovedsak bestått som institusjoner for spesifikke fagområder, til forskjell fra de flerfaglige høgskolene.

Regionale, statlige, flerfaglige høgskoler er en annen gruppe som har blitt til gjennom reformer av flere særutdanninger, primært på høyere (post-gymnasialt) nivå, men også gjennom faglig utvikling av utdanninger som opprinnelig var av lavere grad.

Utviklingen kan grovt sett inndeles i tidsepoker som følger:

1830 – 1890: Seminarer (lærerutdanning).

1890 – 1940: Stiftseminarer – lærerskoler. I 1890 ble det åpnet for at private kunne etablere private lærerseminarer.

1945/etterkrigstiden – 1969: Noen etablerte lærerutdanninger på 1960-tallet. Lærerskolen i Tromsø var den første i denne perioden, ellers er det lite bygningsmasse fra perioden. Statens lånekasse for utdanning ble etablert i 1947.

1969 – 1985 1. første fase for høgskolesystemet: Distriktshøgskoler (DH) kom i gang som en prøveordning i 1970 og ble permanent i 1976. I 1977 blir ingeniørutdanningen innlemmet i høgskolesystemet. Skoletypene var: DH, lærerskole, ingeniør og sykepleie.

1986 – 1994: Helseutdanningen blir innlemmet i KD. Det var en periode med mindre byggeaktivitet.

1994 - Høgskolereform: Høgskolesenter. Lærerutdanningen er den utdanningsformen som har eksistert lengst, vært sterkest gjennom perioden og i stor grad lagt premiss for hvor høgskolene ligger plassert i dag. Ingeniørutdanningen i den formen det har i høgskolesystemet, har sitt utspring fra kortere tekniske utdanninger, som teknisk fagskole.

Periode har ikke nødvendigvis bygningsmessige særpreg eller har hatt en vesentlig bygningsekspanasjon, men perioden har mer vært en administrativ fase.

Meteorologisk institutt

Meteorologisk institutt ble opprettet i 1866, og var fra starten knyttet til UiO. Forskningsvirksomheten utføres hovedsakelig innenfor meteorologi og oseanografi - værvarsling til lands og til vanns. I dag har Meteorologisk institutt avdelinger også i Bergen og Tromsø. Regionsenteret i Tromsø har videre ansvaret for instituttets tre ishavsstasjoner på Jan Mayen, Bjørnøya og Hopen, samt den norske feltstasjonen Troll i Antarktis som er helårsbemannet.

I landsverneplanen for Kunnskapsdepartementet er instituttet representert med følgende bygninger:

Meteorologiske institutt, Blindern (Kompleks 3414) Instituttbygningen (1936 – 40).

Geofysisk institutt, UiB (Kompleks 3360) fra 1929.

Geofysisk institutt, Langnesvn. 3B, Tromsø (Kompleks 728) etablert i 1918.

Bibliotek

Tre universitetsbibliotek er valgt ut – alle disse er rene bibliotekbygninger og tydelige eksponenter for denne utpregede akademiske institusjonen. Disse dekker hele etterkrigstidsspennet.

Universitetet i Bergen (Kompleks 9900490) Bibliotek bygget i 1961.

Universitetet i Tromsø (Kompleks 3406) Bibliotek bygget i 1980.

Universitetet i Oslo, Blindern (Kompleks 99335701) Bibliotek bygget i 1999.

Universitetet i Oslo, Sentrum (Kompleks 99335702). Bygning 10149 Domus Bibliotheca fra 1851. Selve biblioteksfunksjonen ble flyttet til Solli plass i 1913 og videre til Blindern i 1999.

I tillegg er flere bibliotek i form av rom/deler av bygninger med, som i

Fysikkbygningen, Blindern, UiO (Kompleks 99335701) fra 1936,

Sophus Bugge, Blindern, UiO (Kompleks 99335701) lesesal og biblioteksbygning fra 1962,

Gunnerushuset, NTNU (Kompleks 9900495), Vitenskapsmuseets boksamling og biblioteksfunksjon var vesentlig. Bygningen er fra 1866.

Andre bibliotek i KD-utvalget er:

Hovedbygningen, Gløshaugen, NTNU (Kompleks 9900496) med bibliotek (1910) og et senere bibliotek- og lesesaltilbygg (1947/1963).

Tårnbygningen, UMB (Kompleks 1837) fra 1925 huser hovedbiblioteket for UMB.

Samisk videregående skole, Karasjok (Kompleks 146) skolebiblioteket.

Internater

Spesialschooler, landbruksskoler og sykepleierskoler var ofte internatskoler. Likedan samiske skoler. Ved disse skoleslagene er internatfunksjonene eller internatbygningen(e) en vesentlig del av anlegget og historien. For skoler i samiske områder er disse i hovedsak kommunale og fylkeskommunale og derfor ikke behandlet i denne landsverneplanen.

Som representanter for internatbygninger, tilhørende ulike skoleslag, er følgende foreslått til vern i landsverneplanen for Kunnskapsdepartementet:

Spesialskoler

Høgskolen i Nord-Trøndelag, Røstad (Kompleks 537) Skole- og internatbygning (1903) og sju elevhjem (1970).

Hovedbygning, Huseby kompetansesenter, Oslo (Kompleks 644) Skole- og internatbygning (1953)

Bredtvet kompetansesenter, Oslo (Kompleks 314) Fem elevhjem (1966),

Skådalen kompetansesenter, Oslo (Kompleks 609) Fem elevhjem, 1976

Høgskolen i Sør-Trøndelag, Bispegata, (Kompleks 823) Døveskolen har tidligere hatt internat i kombinasjon med hovedbygning/skolebygning, men dette er ikke bevart i bygningen i dag.

Nedre Gausen (lærerseminar) har tidligere hatt internat i kombinasjon med hovedbygning/skolebygning, men dette er ikke bevart i bygningen i dag.

Landbruksskoler

Dømmesmoen, Univ. i Agder (Kompleks 3422) Hagebruksskole - to internatfløyer 1952-54, **Statens gartner- og blomsterdekoratørskole, Vea** (Kompleks 3417) To internater fra henholdsvis 1942 og 1955,

Høgskolen i Finnmark, Alta (Kompleks 453) Husmorskole – internatbygning (1952)

UMB, Sem Øvre (Kompleks 99183703) Internat- og økonomibygning ("Slottet"), 1950

Sykepleierskoler

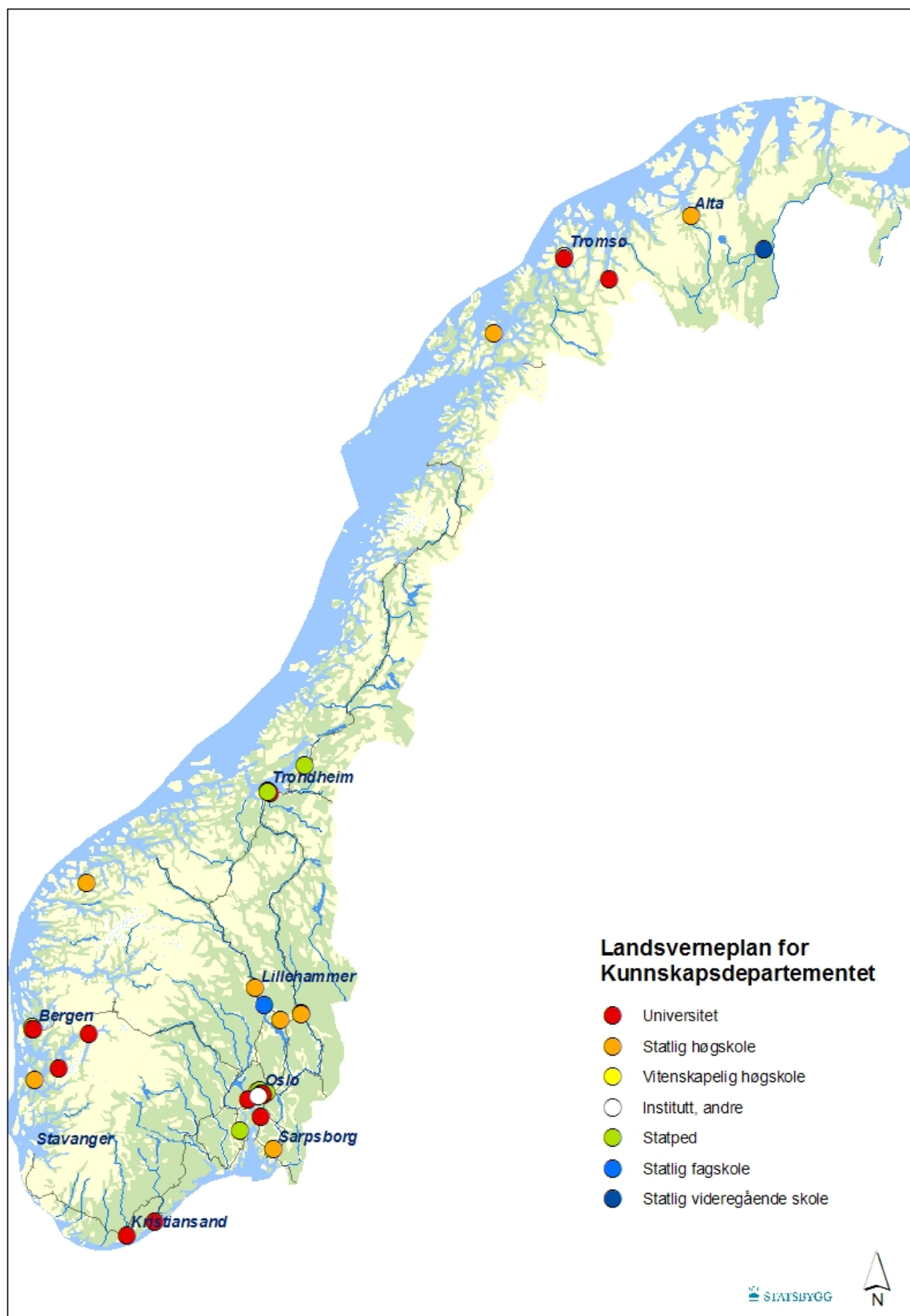
Høgskolen i Hedmark avd for helse og idrettsfag, Elverum (Kompleks 591) Sykepleierskole og internat fra 1957.

Situasjonskartet viser eiendommen som omfattes, eiendomsgrenser er markert med rød farge. Alle bygninger på eiendommen (komplekset) vises grå eller med farge dersom de foreslås vernet: Blå bygninger tilsvarer fredning (verneklasse 1) og gul farge tilsvarer bevaring (verneklasse 2). Bygningene vil som hovedregel være vist i kartet med GAB-nummer. I noen tilfeller er det også vist et skravert areal på kartet: Blå skravur markerer et areal som foreslås fredet, gul skravur for areal som foreslås bevart. Gul skravur brukes også for områder som allerede er regulert til spesialområde bevaring etter Plan- og bygningsloven. Verneverdien til disse arealene vil være presentert som del av komplekset, mens det også framkommer i den innledende bygningsoversikten, under omfang, at *Utomhus* er foreslått vernet.

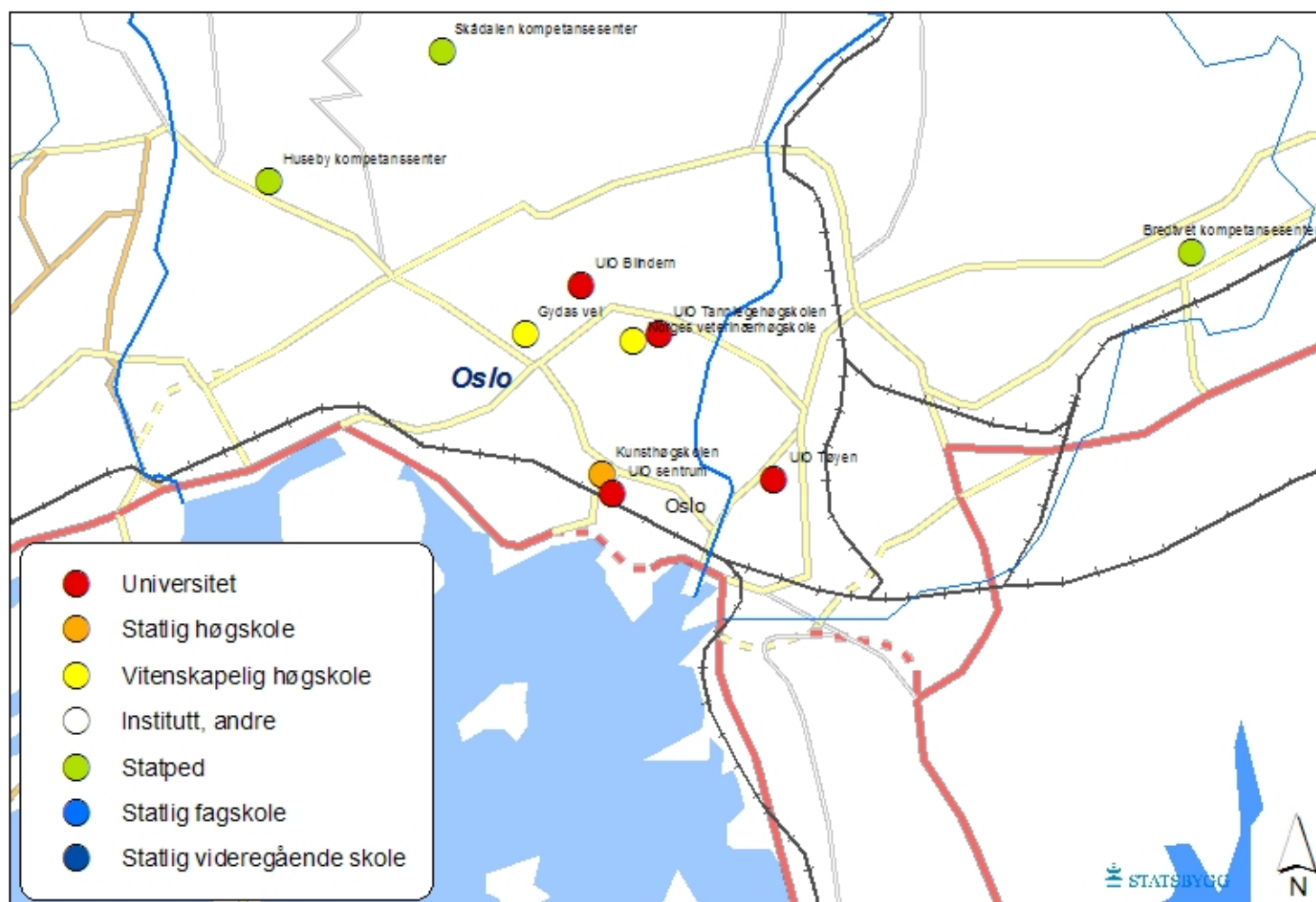
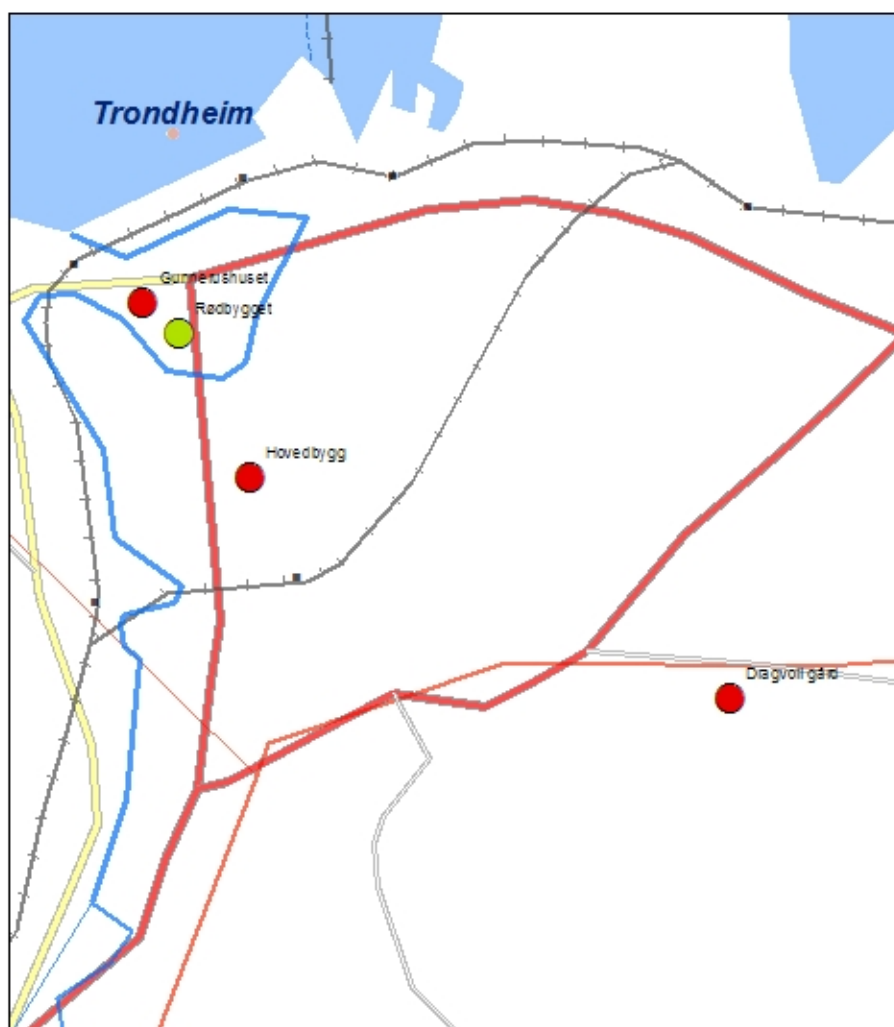
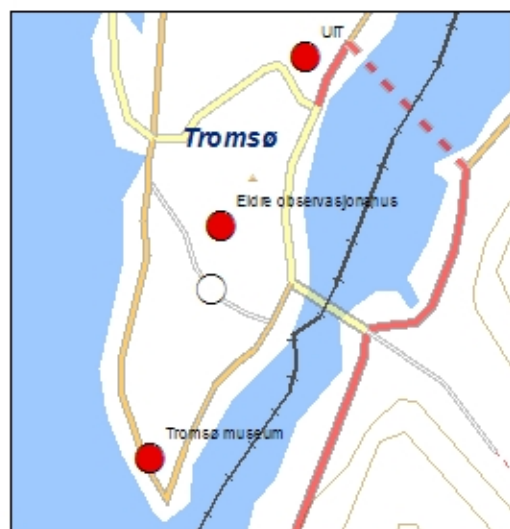
Bygningsrapport

I det første feltet, *Bygnings- og eiendomsdato*, angis *Vernestatus*: Opplysningene her refererer til vern eller vernevurderinger som foreligger uavhengig av landsverneplanens forslag til vern. Vernestatus kan for eksempel være at eiendommen er regulert til spesialområde bevaring, og dette er et kommunalt vedtak som vil fortsette å gjelde, også dersom landsverneplanen fører til fredning. I landsverneplanens forslag.

Oversiktskart

Landsverneplan for Kunnskapsdepartementet - utvalgte byer

Samlet oversikt over komplekser og bygninger

Se tabell nedenfor.

Perioder		Før 1814	1814 - 1900		1900 - 1945		1945 - 1969	1969 - 1993	1994 og senere
		Norges første vitenskapelige institusjon: Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab (DKNVS) stiftes i 1760	1811: Kong Fredrik VI besluttet at Norge skulle få eget universtiet. Norges første lov for høyere utdanning.		Etablering av naturvitenskaplige institusjoner, landsbruksutdanning og vitenskaplige høyskoler.		Statens lånekasse for utdanning etableres. Ekspansjon i sektoren.Forskningsrådene etableres. Tippemidler til forskning. Nye universiteter.	Høgskoleetableringer som en forfase til høyskolereformen i 1994: Flerfaglige distrikthøgskoler (prøveordning fra 1969, fast fra 1975), skoler for særutdanning blir høyskoler, sykepleierutdanning organisert under KD fra 1986.	Høgskolereform
Institusjonstype									
Universitet		Kalvskinnnet, NTNU, (DKNVS fra 1760)	Sentrum, UiO (1811), 1852		UiO (Blindern), 1934	Nordlysobservatoriet, UiT, 1929	Blindern, UiO, 1961	UiT, (1969), (universitetsbibliotek 1979)	
							Allegt. 70, UiB, 1948	Realfagsbygget, UiB, 1977	
							Universistetsbiblioteket, UiB, 1961		
							Psykologibygget, Bjørn Christiansens hus, UiB, 1952		
	Museer		Museplassen 3, UiB, Naturhistorisk museum, Bergen (1825), 1865	Tøyen, UiO, Botanisk hage med veksthusene, 1868, 1876	Zoologisk, botanisk og geologisk museum, UiO 1909, 1915, 1917	Historisk museum, J Frielesgt. 1-3, UiB, 1927	Tromsø museum, UiT, 1955		
Høgskoler									
	Flerfaglig høgskole								Høgskolen i Lillehammer, 1994
	Ingeniør/teknisk				Gløshaugen, NTNU, 1910		Høgskolen i Østfold, Sarpsborg, Østfold ingeniørhøgskole, 1967		HiST, Bispegata (1995)
	Sykepleie/helsefag						Høgskolen i Hedmark, Elverum sykepleierskole, 1957		
	Maritim				Haugeveien 28, Høgskolen i Bergen (Sjømannsskolen i Bergen), 1904				Universitetet i Tromsø, Fiskerihøgskolen, Tromsø, 1994
	Lærerutdanning		Stiftseminar 1826	Seminarlov 1890	Lærerskoler fra 1920-tallet		Ekspansjon 1960		
			Høgskolen i Stord, Rommetveit, 1860	Høgskulen i Volda (1890-tallet)	Høgskolen i Hedmark, Elverum lærerskole, 1924		Høgskolen i Stord, Rommetveit, 1960t		
Landbruksutdanning. Under Landsbruksdepartemen tet frem til 1990-tallet. Skoler på alle nivåer.									
			UMB, (Norges Landbrukshøyskole), 1859		Statens gartner- og blomsterdekoratørskole, Vea (1923)	NVH, 1911	Høgskolen i Finnmark (Alta husmorskole, 1952-58)		NLH blir UMB
					Høgskolen i Lillehammer, (Storhove landbruksskole), 1927	UiA, Dømmesmoen, 1920t	Høgskolen i Finnmark, Nøkkeltien 9, (Alta husmorskole), 1950		
						UMB Sem Øvre, Statens småbrukerlærerskole, 1914, NVH, 1923			
Vitenskaplige høgskoler ("enfaglige" høyskoler)									
	Veterinær				Norges Veterinærhøyskole, 1920t				
	Handel						Norges Handelshøyskole, 1961		
	Idrett						Norges Idrettshøyskole, 1966		
	Musikk							Norges Musikkhøyskole, 1988	
	Tannlege				Geitmyrsveien, UiO, Tannlegehøyskolen, 1926				
Lavere grad, gr.skoler, vgs.									
					Statens gartner- og blomsterdekoratørskole, Vea (1923). VGS i dag.			Samisk videregående skole Karasjok, 1970t	
Forskning (iike utdanning)									
Naturvitenskap		DNNVS (1760)		Andre bygg UiO, Drøbak feltstasjon, 1860, 1894	Nordlysobservatoriet, 1928				
Meteorologi					Meterologisk institutt, Oslo, (1909), 1936	Geofysen i Bergen (1917), 1929			
						Langnesveien 3B, Tromsø, ca 1910			

Perioder		Før 1814	1814 - 1900		1900 - 1945		1945 - 1969	1969 - 1993	1994 og senere
		Norges første vitenskapelige institusjon: Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab (DKNVS) stiftes i 1760	1811: Kong Fredrik VI besluttet at Norge skulle få eget universtiet. Norges første lov for høyere utdanning.		Etablering av naturvitenskaplige institusjoner, landsbruksutdanning og vitenskaplige høyskoler.		Statens lånekasse for utdanning etableres. Ekspansjon i sektoren.Forskningsrådene etableres. Tippemidler til forskning. Nye universiteter.	Høgskoleetableringer som en forfase til høyskolereformen i 1994: Flerfaglige distrikthøgskoler (prøveordning fra 1969, fast fra 1975), skoler for særutdanning blir høyskoler, sykepleierutdanning organisert under KD fra 1986.	Høgskolereform
Holocaust-sentret					Villa Grande, Oslo, 1917				
Spesialscole			Lov om abnorme barns undervisning, 1881				Spesialscoleloven 1951		
			Høgskolen i Sør-Trøndelag, Bispegata, 1850t		Høgskolen i Nord-Trøndelag, Røstad, 1900-t		Huseby kompetansesenter, 1952	Skådalen kompetansesenter, 1976	
							Bredtvet kompetansesenter, 1966		
Annet									
	Skole (folkeskole, grunnskole)		UiA, Gimlemon, 1860-80t	Jusbygget, UiB, 1890	Sydneshaugen skole, UiB, 1921				
			Sofies Lindstrømshus, UiB, 1890	Villaveien, UiB, 1896	Havnegata 9, Høgskolen i Harstad				
		Fastings Minde, UiB, 1790	Adm. avd. Langesgt. 1-3, UiB, 1842, 1874	Parkveien, UiB, 1886	Sydneshaugkvartalet, UiB, 1910				
		Kalvskinnet, NTNU	Statens kunstakademi, Oslo (Norges geografiske oppmåling), 1877	Tingvika, UiB, 1900					
		Dragvoll, NTNU	Universitetsadm., Museplassen 1, UiB, 1883	Samfunnsvitensk. Avdeling, UiB, 1882, 1887					
			Baroniet Rosendal, UiO,						
	Urfolk/minoriteter							Karasjok videregående skole	

Forklaringer til matrisen:

Fete typer viser at anlegget er oppført for kunnskapssektoren, er formålsbygde

Årstall i parentes viser til året institusjonen ble etablert, enten vedtak for etablering eller faktisk oppstart

Årstall uten parentes viser til årstall for bygning

Eks:	
Naturhistorisk museum, Bergen (1825), 1866	Betyr at museet ble etablert i 1825 og at bygningen ble oppført i 1866.
NLH, 1859	Betyr at både utdanningsinstitusjonen og at det eksisterer formålsbygde bygninger fra 1859.

Enkelte komplekser representerer flere perioder/fenomener og dukker opp på flere steder i matrisen